

Çocuk Edebiyatında Göstergebilimsel Bir Çözümleme Örneği Olarak Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" Adlı Öyküsü[†]

Yaşar Kemal's Story "Beyaz Pantolon" as an Example of Semiotic Analysis in Children's Literature

Ayşe Ebrar YAMAÇ*

Bünyamin SARIKAYA**

Öz

Araştırmanın amacı Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" adlı hikâyesinin göstergebilimsel yaklaşımla anlatsal ve söylemsel düzeyde incelemektir. Alan yazınında, Yaşar Kemal'in eserlerine yönelik göstergebilimsel çözümlemeye rastlanmamış olması araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi modeli kullanılmıştır. Araştırmanın materyalini Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" adlı hikâyesi oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada belgesel tarama modeliyle toplanan veriler betimsel analiz tekniğine göre çözümlenmiştir. "Beyaz Pantolon" isimli eser, göstergebilimsel çözümleme basamaklarından faydalanılarak analiz edilmiştir. Eser öncelikle bölümlere ve kesitlere ayrılmıştır. Anlatının genel düzenlenişi belirledikten sonra eyleyenler, eksenler, anlatının izlencesi ile kiplikleri, figüratif karşıtlıklar, betimlemeler, bakış açısı ve izleksel roller belirlenerek Yaşar Kemal'in anlatısındaki yapı ortaya konmuştur. Çalışmada ulaşılan sonuçlar bağlamında öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Göstergebilimsel Yaklaşım, Yaşar Kemal, Beyaz Pantolon.

Abstract

The aim of the research is to analyse Yaşar Kemal's story "Beyaz Pantolon" at a narrative and discursive level with a semiotic approach. The importance of the research is that there is not any semiotic analysis of Yaşar Kemal's works in the literature. Document analysis model, one of the qualitative research designs, was used in the study. The material of the research was Yaşar Kemal's story "Beyaz Pantolon." Data were collected using a documentary screening model. The data were analyzed using descriptive analysis. The story was analyzed using the steps of semiotic analysis. The work was initially divided into chapters and sections. After determining the general organization of the narrative, agents, axes, narrative trajectory and modalities, figurative contrasts, descriptions,

[†] Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, e-posta: aysebrary@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6590-4479. (Sorumlu Yazar / Corresponding Author).

** Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, e-posta: b.sarikaya@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8393-7127.

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 03.04.2023

Kabul Tarihi/ Accepted Date: 16.08.2023

Online Yayın Tarihi/ Published Online Date: 30.12.2023

Atıf-Reference: Yamaç, A. E. & Sarıkaya, B. (2023). Çocuk edebiyatında göstergebilimsel bir çözümleme örneği olarak Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" adlı öyküsü. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 124-141.

This article checked by

points of view, and the matic roles were identified. The grammar of Yaşar Kemal's narrative was revealed. Suggestions were made in the context of the results.

Keywords: Children's Literature, Semiotic Approach, Yaşar Kemal, Beyaz Pantolon.

Giriş

Günlük hayatta bireyi çözümlmeye yönelten birtakım göstergeler mevcuttur. İnsanoğlu kimi zaman farkında olarak kimi zaman ise bilinçsizce bu göstergeleri çözümlüyor yorumlamaktadır. Tarihi gelişim içerisinde insandaki bu meyil, metinlerde bulunan göstergelerin de çözümlenip değerlendirilmesine sebep olmuştur. Bu çözümlenmeler göstergebilimin yapısı hakkında ipuçları sunmaktadır.

Temeli yaklaşık yüz yıl öncesine dayanan göstergebilim; aşamalı ve yöntemli bir şekilde metinlerdeki anlamın ortaya çıkış sürecini yeniden belirleme gayretinde olduğundan metnin anlam katmanlarını inceleyerek dıştan iç yapıya doğru metnin doğuş sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır (Sivri & Örkün, 2013). Göstergebilim, "dil kullanımlarını anlamsal, biçimsel ve toplumsal bakımdan inceleyerek aralarındaki bağıntıları ilişkilendirerek bütüncül anlamın oluşum aşamalarını ortaya koymayı esas alan bir bilim dalıdır. Göstergebilimsel çözümlenme bu amaca yönelik olarak bir bütünü (anlatı, resim vb.) ele alarak çeşitli kesitlerde inceler." (Uzdu Yıldız, Çapan Tekin & Tülü, 2018). Göstergebilim, "dilbilimin kavramsal, yöntemsel, verilerini göstergebilimsel çözümlenmede nasıl bağıntı kurulduğunu, nasıl işlendiğini, nasıl kullanıldığını, hangi aşamada yetersiz kaldığını sorgulamaktır" (Kıran, 1990: 52).

Göstergebilim kuramının, alanının tasarlanması ve adlandırılması çok eskilere dayanmasına karşın bir bilim dalı olarak ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkabilmiştir (İşeri, 2010). Göstergebilimin temeli Ferdinand de Saussure ve Charles Sanders Peirce tarafından yapılan çalışmalarla atılmış, Greimas'ın yapmış olduğu çalışmalarla ise farklı bir boyut kazanmıştır (Tüfekçi Can, 2014; Yiğitbaşı, 2018). Sadece göstergeleri değil anlamlı bütünlere de ele alan Greimas göstergebilim ile anlamlı bütünlere has anlamsal ayrılıkları, anlamın ortaya çıkışını yeniden üreterek ortaya koymayı amaçlar (Yiğitbaşı, 2018). Greimas, anlamın söyleme değişik öğelerin de eklenmesiyle derinden yüzeysel yapıya doğru bir birleşim içinde oluştuğunu ve derinden yüzeye doğru üç katmandan oluştuğunu göstergebilimsel anlayışıyla ortaya koyar (Kıran & Kıran, 2011).

Greimas'ın göstergebilimin üç katmanı olarak ortaya sunduğu kavramlar; betisel düzey, anlatsal düzey ve izleksel düzeydir. Anlatıdaki kişiler, zaman ve uzamın temel işlevleriyle açığa çıkarıldığı katman olan betisel (söylemsel) düzeyde; metinde hemen fark edilecek temel bileşenlerin hangi nitelermelerle söylemleştirdiğini sorgular. Greimas'ın altı eyleyen bulunduğunu söylediği ve bu eyleyenler ile eyleyenlerin metindeki işlevleri üzerinde durduğu düzey anlatsal düzeydir. Greimas'ın bu altı eyleyeni şunlardır (Uçan, 2013):

1. Gönderen: Bir anlatıda özneyi nesneye doğru yönlendirerek, onun harekete geçmesini sağlayan eyleyendir.
2. Gönderilen: Gönderilene gönderenin muhatabı da denebilir.
3. Özne: Anlatının en önemli eyleyenidir, anlatının merkezinde yer alır.
4. Nesne: Öznenin aradığı ya da ulaşmaya çalıştığı eyleyendir.
5. Yardımcı: Öznenin nesnesine ulaşma çabasında yardım eden eyleyendir.

6. Engelleyici: Öznenin nesnesine ulaşma çabasına engel olan eyleyendir.

Göstergebilimde anlatının genel yapısını ortaya koyarak eyleyenleri eylemlerine göre tanımlamakta kullanılan anlatı izlencesi de anlatısal düzeyiyle ilgilidir (Günay, 2002). Anlatısal düzeyde her anlatı başlangıç durumuyla bitiş durumu arasında eyleyenlerin değişik işlev veya rol üstlendiği bir dönüşüm gerçekleştirir. Bu aşamada eyleyenlerin kendileri de değişime uğrayabilir veya başka eyleyenleri dönüştürebilirler (Kıran & Kıran, 2011). Anlatı izlencesi; eyletim, edinç, edim ve yaptırım olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Uçan, 2013).

Eyleticinin "yaptırmak" kipliği ile muhtemel öznenin bir eylemi yapmasını istediği veya emrettiği evre eyletim; öznenin edim için gerekli şartları sağladığı veya gerekli malzemeleri edindiği, "gücü yetmek", "bilmek", "yapabilmek" kipliklerinin belirgin olduğu evre edinç; "yapmak" kipliğinin egemen olduğu ve öznenin eylemini gerçekleştirdiği evre edim; göndericinin, öznenin eylemini değerlendirdiği ve buna göre anlatının ceza ya da ödülle sonuçlanmış olduğu evre ise yaptırım kavramıyla ifade edilmektedir (Uçan, 2016).

Anlamanın en derin ve soyut yüzeyi olan izleksel düzeyde, betisel ve anlatısal düzeyde ortaya çıkan durumların, dönüşümlerin, nesnelere, uzamların ve eyleyenlerin gösterdikleri dışında, göstermek istedikleri de çözümlenmektedir (Yiğitbaşı, 2018). Anlatıda birbiriyle ilişkili anlam bağlarının irdelenmesi ile anlam belirgin hale getirilmektedir (Günay, 2008).

Göstergebilimin kapsamı geniş, derinlemesine ve sistemli bir çözümleme yapmayı gerektiren bir yaklaşım olması çocuk edebiyatı metinlerinde de kullanılmasına imkân sağlamaktadır. Çocuk edebiyatının, edebiyattan bağımsız olan bir tür olarak değerlendirilmesi doğru olmamakla birlikte (Baş, 2010), Şimşek (2014)'e göre çocuk edebiyatı "Gelişme çağındaki çocukların duygu ve düşünce yaşına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyat"tır. Çocuk için yazılmış veya çocuk tarafından okunan her türlü eseri çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu alanda yapılmış çalışmalar da çocuk edebiyatı eserlerinin taşınması gereken birçok önemli özellik olduğunu göstermektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinin bu özellikler bağlamında incelenmesi çok önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Bir metnin; söylemsel, anlatısal ve izleksel düzeyde incelenip çözümlenmesi eserin sunmuş olduğu yüzeysel boyutun ardındaki derin anlamın da görülmesini sağlayacaktır.

Edebî eserler üzerine göstergebilimsel çözümleme örneklerini içeren çalışmalar yapılmıştır (Aydın & Uyar, 2022; Aydın & Yıldız, 2022; Şakiroğlu, 2019; Yiğitbaşı, 2018; Sivri & Örkün, 2013; Uçan, 2003). Bu çalışmada Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" adlı hikâyesinin göstergebilimsel yaklaşımla anlatısal ve söylemsel düzeyde incelenmesi amaçlanmıştır. Alan yazınında, Yaşar Kemal'in eserlerine yönelik göstergebilimsel çözümlenmeler yapıldığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bu hikâye üzerine böyle bir çözümleme yapılmamış olması ayrıca göstergebilimsel yaklaşımın detaylı bir şekilde çocuklara yönelik metinler üzerinde incelendiği çalışmaların sayısının yeterli olmaması bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

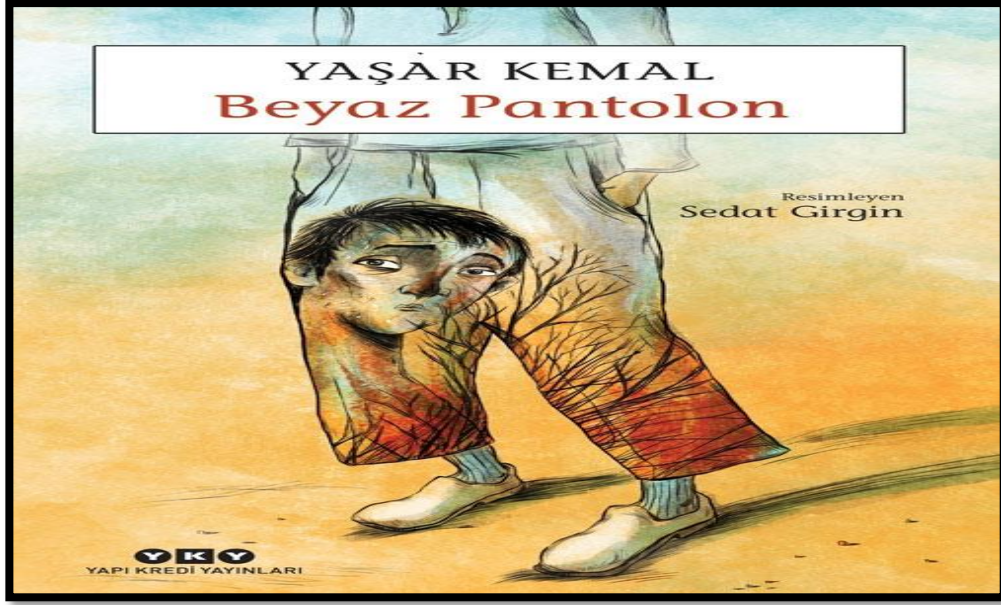
Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Bu tür araştırmalarda problem ile ilgili belirli bir zaman aralığında üretilen dokümanların çözümlenmesi esas alınır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu doğrultuda seçilmiş olan eser üzerinde sistematik bir inceleme yapılarak veriler toplanmıştır.

Araştırmanın Materyali

Araştırmanın materyalini Yapı Kredi Yayınları tarafından 2016 yılında basılan Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" adlı hikâyesi oluşturmaktadır.

Resim 1: Çalışmada Ele Alınan Kitabın Kapak Resmi

Verilerin Analizi

Verilerin analizi göstergebilim kuramının metin çözümlenmeye sunduğu araçlar kullanılarak yapılmıştır. Metin göstergebilim kuramına göre çözümlenmiştir. Dolayısıyla metnin üç katmanlı söylem, anlatı ve temel yapı olarak çözümlenir (Denis Bertrant 2000). Bu çalışmada iki katmanlı çözümlenmiştir. "Beyaz Pantolon" isimli eser, Uçan'ın (2016) göstergebilimsel çözümlenme basamaklarından faydalanılarak analiz edilmiştir.

Metnin Çözülmesi

Bölümler ve Kesitler

"Beyaz Pantolon" isimli eser giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine ayrılarak incelendiğinde giriş bölümünün üç kesitten, gelişme bölümünün üç kesitten ve sonuç bölümünün 2 kesitten oluştuğu görülmektedir.

Giriş: Eser "Çok sıcak vardı. Mustafa çocuk tere batmıştı" ifadeleriyle başlar. Mustafa'nın çalışmakta olduğu ortam ve ruh hali betimlenerek Mustafa'nın içinde bulunduğu duruma karşı olan hoşnutsuzluğu okuyucuya sezdirilir. İlk kesitte anlatıcı ayakkabı dikmekte olan Mustafa'nın isteksizliğini betimler. Mustafa, durumu ustasına söyler ve ustası biraz daha uğraşmasını ister. İkinci kesitte ustanın zengin bir arkadaşı olan Hasan Bey, Mustafa'yı tuğla ocağında çalışması için üç günlüğüne ustadan ister. Hasan Bey Mustafa'ya gündeliğinin bir buçuk lira olduğunu, Cumali isminde bir adama yardım edeceğini, çok çalışmayacağını

söyleyince Mustafa sevinerek annesine soracağını söyler. Mustafa çok mutlu olmuştur. Çünkü almak istediği bir ayakkabı ve beyaz pantolon vardır. Ustasının verdiği parayla bunlara ulaşmanın mümkün olmadığını bildiğinden Hasan Bey'in vereceği dört buçuk lira onu çok mutlu etmiştir. Üçüncü kesit Mustafa'nın koşarak annesine gitmesi ve tuğla yakmaya gideceğini söylemesiyle başlar. Annesi duruma itiraz eder. Yazar burada annenin çocuğuna karşı duymuş olduğu merhameti anne- çocuk arasındaki diyalogla okura sunmuştur. Mustafa annesini ikna etmek için Tefvik Beyin oğlu Sami'nin pantolonundan, süt beyaz lastiklerinden söz eder. "De, bana yakışmaz mı?" diye de sorar. Bu sözler üzerine daha fazla dayanamayan annesi içi rahat etmese de ikna olur.

Gelişme: "Mustafa daha gün doğmadan uyandı" cümlesiyle başlayan dördüncü kesitle gelişme bölümüne giriş yapılır. Günün erken saatlerinde tuğla ocağına giden Mustafa'nın üç gece uykusuz bir şekilde çalışmak zorunda olacağı için duyduğu endişe ve beyaz pantolon sevinci birbirine karışmıştır. İri, asık suratlı Cumali'nin gelmesi ise öğleni bulur. Onu gören Mustafa'nın korkusu artarken Cumali de Mustafa'nın varlığından rahatsız olmuştur. Mustafa, Hasan Bey'in kendisini tuğla ocağı yakarken yardım etmesi için tuttuğunu anlatınca Cumali'nin öfkesi daha da artar. Mustafa'ya hakaretler ederken işin zor olduğunu, Mustafa'nın bu işin altından kalkamayacağını söyleyerek onu kovar. Mustafa ise parayı peşin aldığını; parayla da bir lastik ayakkabı, bir beyaz pantolon aldığını; gitse bile Hasan Bey'in onu bu sebepten geri göndereceğini söyler. Cumali, Mustafa'yı kabul etmek zorunda kalır. Yazar "Bir çalışırım ki... Bir yakarım ki ocağı. Yaa, ben paramı peşin aldım, o paraya da beyaz pantolon aldım." sözlerine yer vererek Mustafa'nın beyaz pantolona kavuşma arzusunu tekrar dile getirmiş olur. Beşinci kesitte Mustafa ve Cumali tuğla ocağını yakmaya başlamıştır. Yazar bu kesitin başında işin zorluğunu dile getirerek Mustafa'nın mücadelesini anlatmıştır. Gece olunca Cumali, işi Mustafa'ya bırakıp uyur. Mustafa çalışmayı sürdürürken Cumali uyanıp "Yoruldu mu? Geleyim mi?" diye sormuş olsa da Mustafa itiraz eder ve çok zorlansa da çalışmayı sürdürür. Şafağa doğru tekrar uyanan Cumali'ye yine aynı cevabı veren Mustafa artık dayanamayacak haldedir. Onun bu halini gören Cumali uyumasını söyler. Hasan Bey geldiğinde Mustafa hala uyuyordur. Hasan Bey Cumali'ye Mustafa'yı sorar. Cumali ağacın altında uyuyan Mustafa'yı göstererek sadece "Çocuk." der. Hasan Bey, Cumali'den idare etmesini ister. Altıncı kesit bir önceki kesitle aynı seyirde ilerler. Cumali uyur ve Mustafa gece boyunca çalışır. Cumali uyanıp yorulup yorulmadığını sorsa da Mustafa çalışmayı sürdürür. Tuğla ocağının bir an bile sönmemesi gerekmektedir, ancak yorgunluktan bitap düşen Mustafa daha fazla dayanamaz ve kendinden geçer. Uyanıp tekrar "Yoruldu mu?" sorusuna cevap alamayan Cumali, karanlık içindeki ocağı görünce Mustafa'ya bir tekme savurur. Ocağın içine bakıp henüz sönmediğini gören Cumali rahatlar. Mustafa bir ara kendine gelecek gibi olsa da kuşluk vaktine kadar yerinden kalkamaz. Gözlerini açtığında Hasan Bey'in gelmiş olduğunu görür. Hasan Bey, Mustafa'ya "Biz seni buraya uyuyasın diye mi göndermiştik?" der. Durumu açıklamak üzere davranan Mustafa Cumali'nin sert bakışlarını görünce susar. Üç günün sonunda evine doğru koşan Mustafa mutludur, onun perişan halini gören annesi ise dizlerini döverek çığlık atar.

Sonuç: Hikâyenin yedinci kesitiyle sonuç bölümüne geçilir. Bu kesitte Mustafa sabah uyandığı gibi "Beyaz pantolon" der. Hacı Memede gidip beyaz lastik ve çorap seçer. Sonra Vayis Ustaya giderek bir beyaz pantolon sipariş verir. Dükkâna giderek ustasına sevinç içinde

durumu anlatır. Ustası da onun mutluluğunu paylaşmaktadır. Sekizinci kesitte aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen Mustafa, Hasan Bey'den gündeliğini alamamıştır. Mustafa'nın halini gören ustası sonunda dayanamayıp Hasan Bey'den gündeliği istese de Hasan Bey sadece bir buçuk lira vererek "Hep uyumuş, her gece uyumuş... Onun gündeliğini de Cumali'ye verdim." der. Mustafa durumu ustasına açıklamak istese de lafı boğazında düğümlenir, başını önüne eğer. Usta Mustafa'nın artık çok iyi yetiştiğini, haftalığını bir liraya çıkardığını söyler. Mustafa üç hafta sonra tamam diye düşünür. Usta ise beş lirayı Mustafa'ya vererek ondaki bir buçukluğu alır ve şöyle der: " Al şunu Vayis Ustayaya ver. Üstünü versin paranın sana. Onla da ayakkabı al. Şimdi senin bana üç buçuk haftalık borcun var." Yazar "Mavi beş liranın üstünde uçarcasına koşan, dili bir karış dışarda bir kurt resmi vardı o zamanlar." ifadesiyle aslında Mustafa'nın ruh halini betimleyerek hikâyeyi sonlandırır.

Anlatının Genel Düzenlenişi

Genel Sözdizimsel Yapı

Hikâyede özne (Ö1) konumunda olan Mustafa, beyaz pantolona ulaşmasını engelleyici (E1, E2) konumunda olan Cumali ve Hasan Bey'den parasını almak ve onun için önemli olan nesnesi (N1) konumundaki beyaz pantolona sahip olmak ister. Fakat engelleyici konumunda olan Cumali ve Hasan Bey yüzünden bu amacına ulaşamaz. Yardım edici konumunda olan (Y1) ustası ona yardım eder ve değer nesnesine yani beyaz pantolonuna kavuşur. Buna göre anlatının genel sözdizimsel yapısı şöyle gösterilebilir:

Başlangıç Durumu: Ö V N

Bitiş Durumu: Ö ^ N

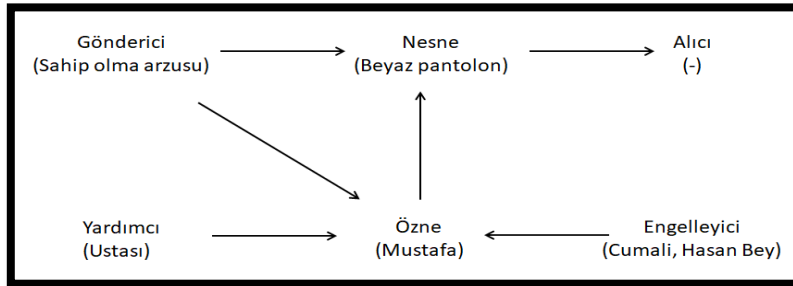
Özne ve nesne arasında anlatının başında ayrıntılarıyla sunulan ayrışım durumu hikâyenin sonunda korunmamıştır. Özne nesneye kavuşur ve birleşim eksenini(^) oluşturur.

Yüzeysel Düzey

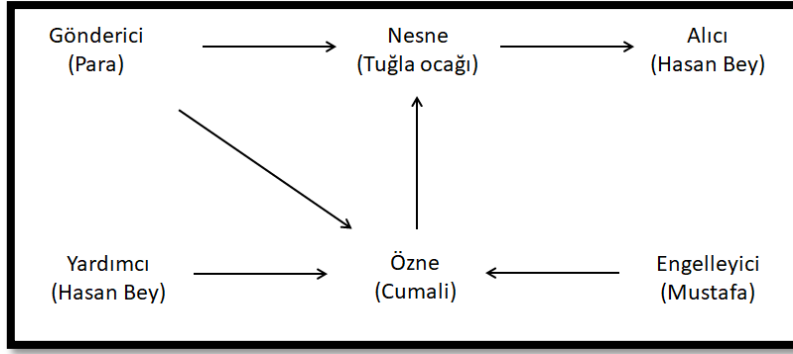
Anlatı Düzeyi

Eyleyenler

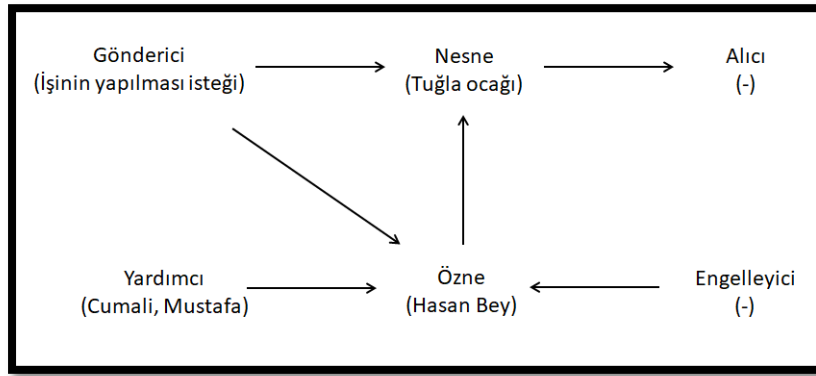
Öykünün eyleyenler şeması sırasıyla "Mustafa", "Cumali" "Hasan Bey" ve "Usta" açısından aşağıda sunulmuştur:

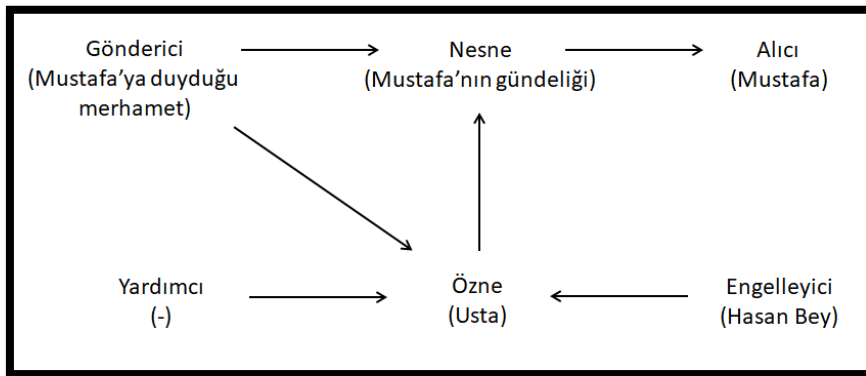
Şekil 1: Mustafa Açısından Eyleyenler

Şekil 2: Cumali Açısından Eyleyenler

Şekil 3: Hasan Bey Açısından Eyleyenler

Şekil 4: Usta Açısından Eyleyenler

Mustafa açısından bakılınca beyaz pantolon nesnedir. Onu nesneye yönlendiren sahip olma arzusu, engelleyen Hasan Bey ve Cumali, yardımcısı ustasıdır. Alıcısı yoktur. Cumali'nin nesnesi tuğla ocağı, göndericisi para, yardımcısı Hasan Bey, engelleyicisi Mustafa ve alıcısı Hasan Bey'dir. Hasan Bey açısından tuğla ocağı nesne, onu yönlendiren işinin yapılması istediği, yardımcısı Cumali ve Mustafa, engelleyici ve alıcısı yoktur. Usta'nın nesnesi Mustafa'nın gündeliği, göndericisi Mustafa'ya duyduğu merhamet, yardımcısı yok, engelleyici Hasan Bey ve alıcısı Mustafa'dır.

Eksenler

Sözleşme Ekseni (Gönderici- Özne)

Mustafa açısından bakılınca onu, nesnesi olan beyaz pantolona yönlendiren gönderici, duymuş olduğu sahip olma arzudur. Cumali açısından onu nesnesi olan tuğla ocağına sevk eden gönderici ise paradır. Hasan Bey'i nesnesi olan tuğla ocağına sevk eden işinin bitirilmesi isteğidir. Ustayı nesnesi olan Mustafa'nın gündeliğine yönlendiren gönderici ise Mustafa'ya duyduğu merhamettir.

İletişim Ekseni (Gönderici - Nesne - Alıcı)

Mustafa açısından bakıldığında bu eksen gönderici konumundaki sahip olma arzusu, bu duygunun özneyi (Mustafa'yı) yönelttiği nesne (beyaz pantolon) arasında kalır. Mustafa beyaz pantolona sahip olduğu için bu üç eyleyen arasında kurulması gereken eksen, Mustafa açısından kurulur. Cumali açısından bakıldığında da Cumali'yi nesnesi olan tuğla ocağına yönlendiren paradır. Alıcısı Hasan Bey'dir. Bu üç eyleyen arasında kurulması gereken eksen Cumali açısından da kurulur.

İstek Ekseni (Özne - Nesne)

İstek ekseni, eyleyenlerin hedefledikleri eyleyenleri ifade eder. Mustafa'nın nesnesi ile ustasının nesnesi paraleldir. İkisi de Mustafa'nın nesnesine ulaşmaktadır. Hasan Bey ile de Cumali'nin nesnesi ortaktır.

Yardım Ekseni (Yardımcı - Özne)

Mustafa'nın yardım ekseni ustası ile kendi arasında kuruludur. Cumali'nin yardım ekseninde ona inanan ve parasını veren Hasan Bey vardır. Hasan Bey'in yardım ekseni ise tuğla ocağının yanmasını sağlayan Cumali ve Mustafa vardır.

Mücadele Ekseni (Engelleyici - Özne)

Mustafa'nın nesnesi olan beyaz pantolona ulaşmasına engel olucu konumda olan Hasan Bey ve Cumali'dir. Cumali onun çalışmadığını ima etmiş, Hasan Bey ise nesneye ulaşması için gerekli olan parayı vermemiştir.

Hikâye Anlatı İzlenesi ve Kiplikleri

"Beyaz Pantolon" adlı hikâyede, anlatının gelişimi ve eyleyenlerin dönüşümü aşağıdaki gibi gösterilebilir:

Mustafa Açısından

Eyletim: Mustafa'nın içindeki beyaz pantolona sahip olma isteği ve arzusu, onu gerekli parayı kazanmak için çalışmaya ve pes etmemeye sevk eden bir güçtür. Sahip olma arzusunun Mustafa'yı harekete geçirdiği kısımda "yaptırmak" kipliği söz konusudur.

Edinç: Mustafa çok zor da olsa tuğla ocağındaki işini sürdürmüş, üç günün sonunda tuğla ocağının hala sönmemesini sağlamıştır. Küçük yaşına rağmen tuğla ocağında sabahlara kadar çalışması "gücü yetmek" / "yapabilmek" kipliğini beraberinde getirir.

Edim: Mustafa artık yapmak kipliği içindedir. Azimle çalıştığı işi bitirmiş, tuğla ocağının üç gün ve üç gece yanmasını sağlamıştır. Mustafa giriş kısmında sahip olmak istediği pantolona artık ulaşabilecektir.

Yaptırım: Özne olan Mustafa azimle çalışıp işi bitirmenin karşılığını ücretini alamamakla öder. Elinden gelen her şeyi yapmıştır, tuğla ocağı sönmemiştir ancak yine de söz verilen paranın sadece üçte birini alır. Bu da beyaz pantolonu alması için yeterli bir miktar değildir. Burada kendi girişiminin sonucunu deneyimleyerek öğrendiği için "bilmek" kipliği dâhilinde düşünülebilir. Mustafa açısından anlatı izlencesi Tablo 1'de sunulmuştur.

BAŞLANGIÇ DURUMU	DÖNÜŞÜM		BİTİŞ DURUMU
EYLETİM	EDİNÇ	EDİM	YAPTIRIM
Öznenin sahip olmak istediği nesneye(pantolona) ulaşma isteği	Öznenin kararlı bir şekilde çalışarak isteğine ulaşma fırsatı yakalaması	Öznenin nesneye ulaşmak için gerekli şartı sağlaması	Öznenin dönüşümü sonucunda paranın sadece üçte birini alması

Tablo 1: Mustafa Açısından Anlatı İzlencesi

Cumali ve Hasan Bey Açısından

Eyletim: Bu kişileri harekete geçiren Mustafa'dan elde edecekleri kazançtır. Onun göstermiş olduğu sabır ve azim bu ikilinin ondan faydalanmaya yönelik yaptıkları eylemlere kaynaklık eder. İşlerinin görülmesi ve paraya sahip olma arzusu onları Mustafa'ya karşı adaletsizlik yapmaya sevk eder. Bu kısımda "yaptırmak" kipliği söz konusudur.

Edinç: Gücü yetmek kipliğinin söz konusu olduğu bu evrede, bu ikilinin içinde buldukları durumun onlara yansıttıkları duruma karşı Mustafa üzerinde ezme, haksızlığa uğratma gibi davranışlara sahip oldukları sezdirilir.

Edim: Mustafa üzerinden çıkar sağlamak isteyen Cumali tüm işi Mustafa'ya yıkarak sürekli uyur. Bununla birlikte Hasan Bey geldiği zaman Mustafa'nın çalışmadığını ima eder. Bunun üzerine Hasan Bey Mustafa'nın hak etmiş olduğu paranın sadece üçte birini Mustafa'ya verir. Burada "yapmak" kipliğinden söz edilebilir.

Yaptırım: Mustafa'ya sürekli iş yaptıırıp kendisi dinlenmesine rağmen Mustafa'nın çalışmadığını ima eden Cumali ve tuğla ocağında üç gün üç gece durmadan çalışmasına rağmen hak ettiği ücreti Mustafa'ya vermeyen Hasan Bey hikâye boyunca sergiledikleri tutumun karşılığını tuğla ocağının yapımının tamamlanmasıyla almışlardır. Herhangi bir yaptırım söz konusu değildir.

BAŞLANGIÇ DURUMU	DÖNÜŞÜM		BİTİŞ DURUMU
EYLETİM	EDİNÇ	EDİM	YAPTIRIM
Nesneden kazanç elde etmek isteyen Cumali ve Hasan Bey'in davranışları	Tuğla ocağına ve paraya sahip olma arzusunun dolaylı nesneye karşı yapabileceklerini sezdirmeleri	Cumali ve Hasan Bey'in haksızlığı sonrası Mustafa'nın pantolon için gerekli parayı alamaması.	-

Tablo 2: Cumali ve Hasan Bey Açısından Anlatı İzlenesi

Söylem Düzeyi

Figüratif Karşıtlıklar

Çalışkanlık / Tembellik: Hikâyedeki çatışma örneklerinden biri çalışkanlığa karşı tembelliktir. Pantolona sahip olma arzusuyla Hasan Bey'in vermiş olduğu zor görevi kabul eden Mustafa küçük yaşına rağmen tuğla ocağında canla başla çalışır. Bedeni artık yorgun düşse de kendinden geçene kadar mücadele etmeyi sürdürür. Cumali ise aldığı görevi başta küçümsemiş olduğu Mustafa'ya bırakarak iki gece boyunca uyur. Mustafa'nın çalışkanlığına karşı Cumali'nin yapmış olduğu tembellik hikâyenin belirgin çatışmalarından biridir. "Mustafa hemencecik kalktı, işin başına geçti. Cumali de suyun kenarına gitti. Sonra ağır ağır, sallana sallana geldi.", "Mustafa çocuk şimdi artık yarı baygın. Artık tümseğe kadar koşacak gücü yok. Yırtık pantolonunu, gömleğini çoktan çıkarmış.", " İşte böyle, Mustafa hep çalıştı. Yoruldu, öldü bitti, canını dişine takıp çalıştı. Cumali ağır, hantal, domuzuna uyudu uyandı, "yoruldun mu?" diye sordu. Ateş önünde pişen çocuk boynunu büktü, cevap vermedi." Hikâyeden alınan bu ifadeler söz konusu çatışma durumunu özetler niteliktedir.

Dürüstlük / Haksızlık: Çatışma örneklerinden biri de Mustafa'nın çalışmadığını ima ederek onu haksızlığa uğratan Cumali'nin davranışına karşı Mustafa'nın dürüstlüğüdür. Mustafa dürüst davranarak görevini Hasan Bey tuğla ocağının yakınında değilken bile sabaha kadar çalışarak gösterir. Ancak Cumali sabaha kadar uyumuşken Hasan Bey geldiğinde Mustafa'nın çalışmadığını ima ederek Mustafa'ya haksızlık eder. "-Biz seni buraya uyuyasın diye mi göndermiştik? Mustafa:- Vallahi Amca,- dedi, -her gece...- Cumali sert sert baktı." Hikâyeden alınan bu ifadeler Mustafa'nın dürüstlüğüne karşı, Cumali'nin ona yaptığı haksızlığı gözler önüne sermektedir.

Acımasızlık / Merhamet: Hikâyede Hasan Bey'in Mustafa'ya tutumu ile ustasının tutumu arasında bir karşıtlık söz konusudur. Pantolona sahip olma arzusuyla Hasan Bey'in verdiği zor işi kabul eden Mustafa elinden geleni yapmış, tuğla ocağında canla başla çalışmıştır ancak Hasan Bey buna rağmen Mustafa'ya hak ettiği ücretin sadece üçte birini vermiştir. Bu durum karşısında en büyük isteği olan beyaz pantolona ulaşamayacağını anlayan Mustafa büyük bir çöküntü yaşamıştır. Bunu fark eden ustası Mustafa'ya henüz

çalışmadığı günlerin de ücretini peşin olarak vermek üzerine haftalığını arttırmıştır. Bu çatışma durumu hikâyede şu cümleler ile kendini göstermektedir: "Hep uyumuş, her gece uyumuş... Onun gündeliğini de Cumali'ye verdim." , "Bana bak, Mustafa sen iyi yetiştin artık. Yaptığın pençeler çok güzel. Bundan sonra benden her hafta bir lira alacaksın."

Bakış Açısı

Öyküdeki olaylar, olayı yaşayan bir kahramanın değil de kahramanlar dışındaki bir anlatıcının dilinden anlatıldığı için metne gözlemci bakış açısının hâkim olduğu söylenebilir. Öyküdeki bakış açısı dış odaklıymış başka bir deyişle dışarıdan bir bakış açısı ve iç odaklıymış diğer adıyla içerden bir bakış açısıdır. Yazar her şeye gücü yeten, her şeyi bilen konumunda değildir. Dışarıdan bir bakış açısı, dış odaklıymış olduğu için okuyucu yazarın varlığını hissetmemektedir. Bu durum yazar ile metin arasında bir mesafe bulunmasına sebep olmaktadır. Mustafa'nın annesinin yaşamış olduğu tedirginliğini anlatırken onun diliyle bu durumu ifade etmektedir. Mustafa'nın annesi: "Sen hiç tuğla ocağı yaktın mı? Tuğla yakmak nedir bilir misin? Üç gün üç gece uyumayacaksın. Dayanabilir misin yavrum?" Ancak yazar Mustafa ile ilgili ifadelerde hikâyenin kahramanına yaklaşmakta onun yaşadığı acılara, zorluklara hâkim bir bakış açısıyla şu ifadeleri kullanmaktadır: "Sonra gözünün önüne iki kocaman sıcak günü, cehennem gibi yapış yapış, insanın etine sıvanan boğucu geceyi getirdi. Birden umudu kesildi." Bu ve benzeri dış odaklıymış ve iç odaklıymış örnekleri çoğaltılabilir.

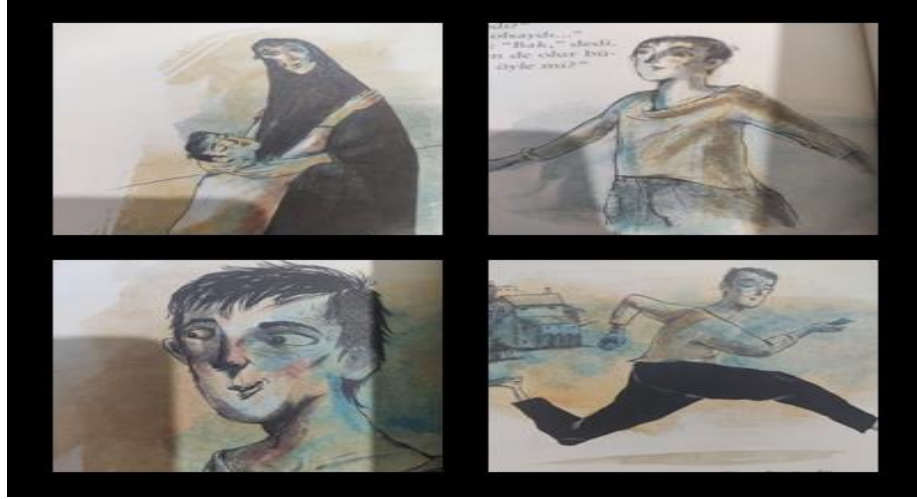
Bedensel İfadeler

Öykünün başkahramanı olan Mustafa öyküde gelişen olaylar sırasında kendini yeteri kadar savunamamış, uğramış olduğu haksızlıklara karşı sözselsel olarak bir tepkide bulunamamıştır. Bu açıdan gerek Mustafa'nın gerekse öyküdeki diğer kahramanların bedensel ifadeleri onlarla yakınlık kurmak açısından çok önemlidir.

Öykünün başında Mustafa'nın yapmış olduğu işe yönelik isteksizliği bedensel olarak şu ifadelerle okura sunulmuştur: "Öyle bir isteksizdi ki, yırtık ayakkabı sanki elinden düşecekti. Yan gözle, ustaya çaktırmadan, şöyle bir baktı.", "Topuktaki yırtığı dikmeye başladı, Hiç canı istemedi, bıraktı." Cumali'ye yorulmadığını söyleyen Mustafa'nın tuğla ocağını yakma görevinde aslında nasıl zorlandığı şu bedensel ifadelerle ortaya konulmuştur: "Öyle yoruldu, öyle terledi, öyle pişti ki... Artık ocağa yaklaşmıyordu. Mustafa çocuk şimdi artık yarı baygın. Artık tümseğe kadar koşacak gücü yok." Mustafa'nın Cumali'ye karşı içten içe duyduğu kızgınlığı okura sezdiren bedensel ifadeler: "Cumali'ye karşı hunçla bir tükürük fırlattı." şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Mustafa Hasan Bey'e durumu açıklayacakken Cumali'nin bedensel ifadeleri ona engel olmuştur. Öyküde bu ifadeler şu şekilde sunulmuştur: "Cumali sert sert baktı." Mustafa'nın Hasan Bey'in verdiği eksik paraya karşı tutumunu ortaya koyan "Lafı boğazında düğümlendi. Başını önüne eğdi." ifadeleri de bedensel ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hikâyedeki Görseller

"Beyaz Pantolon" isimli hikâyedeki görseller incelendiğinde görsellerin bazılarında kahramanın esenlik bazılarında ise esensizlik içerisinde olduğu görülmektedir. Görseller bu ayrım göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır. Kahramanın durumunun esenlik içerdiğini sezdiren görsellerden bazıları resim 1'de verilmiştir:

Resim 2: Hikâyedeki Esenlikli Görseller

Resim 2 incelendiğinde hikâyedeki dört görselde kahramanın durumunun esenlik olarak kabul edilebileceği görülmektedir. Birinci görsel Mustafa'nın annesinin tuğla ocağında çalışmasına izin vermesinden Mustafa'nın duyduğu mutluluğu, ikinci görsel Mustafa'nın babam olsaydı şeklinde kurduğu hayal sonucu kendini büyük adam olarak hayal ettiği anları, üçüncü görsel ustanın haftalığını bir liraya çıkardığını duyan Mustafa'nın ruh halini ve son olarak dördüncü görsel ise mavi beş liralığı alan Mustafa'nın beyaz pantolona kavuşacak olmasının verdiği mutluluğu betimleyip okura sunmaktadır.

Hikâyedeki bazı görsellerde kahramanın durumunun esensizlik olarak kabul edilebileceği tespit edilmiştir. Bu görseller şunlardır:

Resim 3: Hikâyedeki Esenliksiz Görseller

Resim 3 incelendiğinde hikâyede kahramanın durumunun esenliksiz olarak karşımıza çıktığı altı görselin bulunduğu tespit edilmiştir. Birinci görsel Cumali başında dikilirken Mustafa'nın tuğla ocağını yakmaya çalıştığı anları resmeder. İkinci görsel de aynı kesite yöneliktir. Mustafa'nın elinde çalı tuttuğu, yüzünden çok bitkin olduğu anlaşılmaktadır. Görsellerde Mustafa'nın yapmış olduğu işin ağırlığından dolayı çektiği zorluk okuyucuya sezdirilmektedir. Üçüncü görsel Mustafa'nın yorgun düşmüş, eli altında bitap halini okura

sunar. Mustafa yorulduğunu inkâr etmekte ancak inkârına karşın düşmüş olduğu zor durum hikâyede anlatılmaktadır. Mustafa'nın yorgunluğu bu görsel ile pekiştirilerek betimlenir. Dördüncü görselde eserde geçen "Mustafa çocuk şimdi artık yarı baygın. Artık tümseğe kadar koşacak gücü yok." ifadeleri resmedilmiştir. Mustafa beyaz pantolona ulaşma isteğinden dolayı işin tüm zorluğuna göğüs germektedir. Ancak verilen görev Mustafa'nın çocuk bedeni için ağırdır. İşin ağırlığı altında ezilen Mustafa için bu durum esenliksizdir. Beşinci görsel Mustafa'nın alnında ter, elinde çalılarla, kızarmış yüzüyle içinde bulunduğu çaresizliği, altıncı görsel Mustafa'ya tekme savuran Cumalı'yi betimlemektedir. Mustafa tüm gayretlerine karşın Cumalı'yi memnun edememiştir. Mustafa'nın yapmış olduğu işin ardından ne kadar yorulmuş olduğu beşinci görselde ifade edilirken altıncı görselde ise buna karşılık olarak Cumalı'nın ona göstermiş olduğu şiddet resmedilmiştir. Mustafa açısından düşmüş olduğu bu durum esenliksiz bir durumdur.

Zaman Kullanımı

Hikâyede dilsel zaman olarak görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zamanın hikâyesi ve şimdiki zamanın hikâyesi kullanımına ağırlık verildiği görülmektedir. Hikâyede ağırlıklı olarak görülen geçmiş zamanın kullanılmış olması anlatıcı tarafından doğrudan gözlemlenen olaylara yer verilmiş olmasını sezdirmekte, bu durum da anlatıya inandırıcılık kazandırmaktadır. Aynı durum duyulan geçmiş zamanın hikâyesinde de söz konusudur. Hikâyede yoğun olarak kullanılan bir diğer zaman olan şimdiki zamanın hikâyesiyle geçmişte yaşanan olayın etkisinin sürdüğüne, zamanda devam etmişliğe vurgu yapılır.

Hikâyenin geneline geçmiş zaman kipi hâkimken zamanla ilgili tarihsel bir ifade yer almamaktadır. Hikâye incelendiğinde zamana ilişkin bazı ifadeler şunlardır: "Mustafa akşama kadar canını dişine takıp dikti söktü, dikti söktü.", "Aylardan temmuz.", "Mustafa daha gün doğmadan uyandı.", "Tuğla ocağının yanına vardığında gün bir top köz gibi tepenin üstüne oturmuştu.", "Öğleyin toza tere batmış bir durumda Cumalı geldi.", "Öğleüstünün sıcaklığı tozlu yola, koca kalın yapraklı, ağır gölgeli incir ağaçlarına...", "Gün kavakların tepesinden aşağıya inip battı.", "Gece yarıyı çoktan geçmiş... Ay kavakların ardında düşmüş, ağaçların arasından bir dilimi görünüyor.", "Şafağa doğru bir kuş öter.", "Mustafa uyandığı zaman üzerine gün doğmuş, kavurmuştu.", "Bu gece, son gecedir.", "Çocuk, şafak atarken kendine gelebildi.", "Gün tepenin üstünden yukarıya doğru yükselmeye başlayınca başı iyicene önüne düşüp sızakaldı.", "Ve gün kuşluktu.", "Sabahleyin Mustafa annesine sarılıp...", "Üç gün geçti, dört gün geçti, bir hafta geçti Hasan Bey'den haber yok." Örneklerden de anlaşılacağı üzere hikâyedeki zaman ifadelerinin çoğu günün bölümleriyle ilgilidir. Hikâyenin giriş bölümünün ardından yeni bir güne geçilir ve gelişme bölümü üç gün ile sınırlıdır. Gelişme bölümünde üç gün vurgusu vardır. Burada zaman vurgulanarak okura yapılan işin zorluğu sezdirilmeye çalışılır. Hikâyenin sonuç bölümü ise giriş ve gelişmeye göre daha geniş bir zamana yayılmış ve aradan geçen zaman vurgulanmıştır.

Betimlemeler ve Uzam

Hikâyede pek çok betimleme örneği bulunmaktadır. Hikâyenin girişinde Mustafa'nın çalışmakta olduğu çevre betimlenerek okur anlatının içine çekilmeye çalışılmıştır. "Dışarda güneş, kasabanın eğri büğrü, bozuk, parkeleri sökülmüş caddesine alabildiğine çökmüştü. Karşı damın kirli duvarının köşesindeki kalın yapraklı incir ağacının koyu gölgesine dili bir

karış dışarda bir köpek upuzun serilmiş uyukluyordu.” ifadeleriyle Mustafa’nın yaşamakta olduğu çevrenin sosyoekonomik düzeyi okura sezdirilmektedir.

Mustafa için ulaşılmak istenen en büyük arzusu konumundaki beyaz pantolon da yazar tarafından Mustafa’nın diliyle betimlenmiştir. Burada beyaz pantolonun Mustafa’nın dilinden betimlenmesi, özne ile nesne arasındaki bağı okura sunmaktadır. Beyaz pantolonun betimlendiği bazı ifadeler şunlardır: “Hani, o beyaz pantolon giyer. Hani sütbeyaz. Sütbeyaz lastikleri... Bir güzel... Sütbeyaz... Bir güzel... Kar gibi.” Bu betimlemelerdeki tekrarlar öznenin nesneye ulaşma arzusunu gözler önüne sermek için tercih edilmiştir.

Hikâyede tuğla ocağında çalışmanın zorluğunun vurgulanmasında yine betimlemeler rol oynamaktadır.

Öğleüstünün sıcağı tozlu yola, koca, kalın yapraklı, ağır gölgeli incir ağaçlarına, yan tarafta erimiş kalay parlaklığında akan çaya, kül rengi göğe, tepede dönüp duran tek bulut parçasına, ağaçlara, arada sırada uçan kuşlara, boynunu bükmüş tozlu otlar, kavrulmuş çimenler üzerindeki sarı çiçeklere, akyoğurt çiçeklerine, kurumuş çalı yığınına, her şeye işlemiş, her şeyi kavuruyordu. Sıcaktan bütün dünya, canlısıyla cansızıyla terliyordu.

ifadeleriyle yazar, betimlemeler yoluyla okura tuğla ocağında çalışmanın sıcak havada ne kadar zor olacağını sezdirmektedir.

Mustafa’nın beyaz pantolona kavuşma arzusu içinde kendisi için çok ağır gelebilecek bir işte çalışması ve bunun sonucunda yaşamış olduğu durum okura şu betimlemelerle sunulmaktadır: “*Ocaktan da Mustafa’nın yüzüne yalımların ışığı vuruyor. Mustafa’nın zayıf, bir deri bir kemik yüzü yalımdan daha kırmızı. Kırmızı yüz, boncuk boncuk terlemiş. Terler parlıyor. İçerde yalımlar nasıl da boşuyor!*”, “*Mustafa’nın yüzü kurumuş, kavrulmuş, yırtılmıştı. Gözleri de çökmüştü.*”

Metindeki kurgusal uzam olarak giriş bölümünde karşımıza Mustafa’nın çalışmış olduğu dükkân çıkmaktadır. Dükkânın bulunmuş olduğu çevre giriş bölümünde betimlenerek okura karakterin yaşamış olduğu çevre ile ilgili ipuçları sunulmuştur. Giriş bölümündeki bir diğer uzam ise Mustafa’nın evidir. Mustafa’nın evi detaylandırılmamıştır. Gelişme bölümü hikâyedeki en önemli uzam olan tuğla ocağında geçmektedir. Tuğla ocağı ve çevresi yazar tarafından betimlenen öğelerin başında gelir. Hikâyenin sonuç bölümünde, giriş bölümünde çevresi ile birlikte betimlenen Mustafa’nın çalışmış olduğu dükkâna geri dönülmüştür.

İzleksel Roller

Hikâyedeki izleksel roller olayın akışı içerisinde, okuyucuyu tariflere boğmadan belli aralıklarla anlatıdaki kişilerin betimlenmesi yoluyla okura sunulmuştur. Okurun rolleri kolaylıkla kavrayabilmesi ve karıştırmaması bu betimlemeler yoluyla sağlanmıştır. Ancak metinde kimi zaman izleksel rolleri onların eylemleri yoluyla da sezdirme yoluna gidilmektedir. Bu bölümlerde okurun rolleri kavrama konusunda daha fazla çaba göstermesi beklenmektedir. Hikâyenin oyuncularını ve izleksel rollerini Tablo 3’te verilmiştir:

Oyuncular	İzleksel Roller
Mustafa	Olay akışına eşlik eden başkarakterdir. Kararlı ve azimli bir karaktere sahiptir. Hikâyede çalışkanlığı, kararlılığı ile betimlenir. Ancak tüm bu güçlü yönleri karşın aslında çok dayanıklı ve güçlü değildir. Bu durum eylemleri yoluyla sezinlenmektedir.
Cumali	Gerek eylemleri gerekse anlatıcının betimlemeleriyle tembel, uyuşuk, sert mizaçlı, kurnaz bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Hikâyede zaman zaman daha ılıman, babacan bir tavır sergilediği görülse de yapmış olduklarıyla kurnaz, paraya düşkün bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.
Hasan Bey	İzleksel rol olarak hikâye akışında tutarsızlık gösteren bir karakterdir. Herhangi bir betimlemeyle okura sunulmamıştır. Eylemlerine göre değerlendirdiğimizde hikâyenin giriş ve gelişme bölümünde daha ılıman, hoşgörülü bir tavır sergilerken sonuç bölümünde aslında acımasız, önyargılı gibi özelliklere sahip olduğu görülmektedir.
Usta	Hikâyenin giriş ve sonuç bölümünde bulunan usta metinde merhameti, hoşgörüyü, iyiliği temsil etmektedir. Bu durum hikâyede eylemler yoluyla okura sunulmuştur. Hikâyenin sonunda özne ve nesne arasındaki birleşmeyi sağlayan yardımcı rolündeki karakterdir.
Mustafa'nın annesi	Hikâyede sadece annelik rolüyle bulunmaktadır. Çocuğuna karşı göstermiş olduğu merhamet, acıma ve yoğun ilgi anlatıda açıkça okura sunulmuştur.

Tablo 3: Oyuncular ve İzleksel Roller

Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere hikâyede izleksel roller verilirken kimi zaman betimlemelere yer verilmiş, kimi zaman ise eylemler üzerinden karakterler tanıtılmıştır. İzleksel rollerin aktarımında olay akışı kesilmemiş, hikâyenin sürükleyiciliği zedelenmemiştir. Eylemler yoluyla izleksel rollerin sunulduğu kısımlarda fazla ayrıntılara girilmemiş, karakterler uç özelliklere sahip olarak rol oynamamıştır. Hikâyenin genelinde hikâyedeki rolleri oranında karakterlerin özellikleri okura aktarılmıştır.

Sonuç

"Beyaz Pantolon" hikâyesi giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölüm, sekiz kesitten oluşmaktadır. Anlatı düzeyinde ilk olarak incelenmiş olan eyleyenler çözümlendiğinde özne konumundaki Mustafa'nın nesne konumundaki beyaz pantolonu gönderici yani sahip olma arzusuyla istediği, yardımcısının usta, engelleyicisinin ise Cumali ve Hasan Bey olduğu görülmektedir. Anlatının genel düzenlenişi incelendiğinde hikâyenin sonuç bölümünde özne ve nesne arasında birleşim ekseninin olduğu görülmektedir. Yani Mustafa çok istemiş olduğu ve hikâyenin başında sahip olma imkânı bulunmayan beyaz pantolona hikâyenin sonunda ulaşmıştır.

Anlatı düzeyinde eksenler incelendiğinde sözleşme ekseninde Mustafa özne konumundayken gönderici konumunda nesneye sahip olma arzusunun yattığı görülmektedir. İletişim ekseninde gönderici konumundaki sahip olma arzusu, bu duygunun

özneyi (Mustafa'yı) yönelttiği nesne (beyaz pantolon) arasında kaldığı görülmektedir. İstek ekseninde Mustafa ve ustasının istediği Mustafa'nın arzu duymuş olduğu pantolona ulaşmasıdır. Mustafa'nın yardım ekseninde ustası, mücadele ekseninde ise Cumali ve Hasan Bey bulunmaktadır. Mustafa sahip olmayı çok istediği beyaz pantolona çok yaklaşmışken Cumali'nin imaları sonucu Hasan Bey, gündeliğini eksik vermiş ve özne ile nesne arasında birleşim eksenini başlangıçta oluşmamıştır. Ancak yardımcı konumundaki ustanın desteğiyle Mustafa, nesnesi olan beyaz pantolona ulaşabilmiştir. Hem yardım hem de mücadele eksenini anlatıda çok önemli bir yere sahiptir.

Hikâyenin anlatı izlencesi ve kiplikleri incelendiğinde Mustafa'nın sahip olmak istediği nesneye (pantolona) ulaşma isteği (eyletim), kararlı bir şekilde çalışarak isteğine ulaşma fırsatı yakalaması (edinç), nesneye ulaşmak için gerekli şartı sağlaması (edim), dönüşümü sonucunda paranın sadece üçte birini alması (yaptırım) şeklinde hikâyenin geliştiği görülmektedir.

Hikâyenin söylem düzeyinde öncelikle figüratif karşıtlıklar incelenmiştir. Mustafa çok çalışkandır ve bunu kanıtlamak için elinden geleni yapmaktadır. Mustafa'nın çalışkanlığının karşısında ise Cumali'nin tembelliği vardır. Cumali davranışlarıyla bu özelliğini ortaya koymaktadır. Mustafa'nın dürüstlüğüne karşı haksızlık yine Cumali ile ortaya sunulmaktadır. Mustafa verdiği sözün arkasında durarak gece gündüz çalışmaya gayret ederken Cumali tarafından çalışmadığı ima edilmiştir. Hikâyede bir diğer figüratif karşıtlık olan merhamet ve acımasızlık da ise karşımıza Mustafa'nın üzüntüsüne dayanamayıp ona beyaz pantolon alması için erkenden haftalığını veren usta ve Mustafa'ya söz vermesine rağmen sözünü tutmayan Hasan Bey çıkmaktadır. Hikâyede başlangıçta çalışkanlığa karşı tembelliğin, dürüstlüğe karşı haksızlığın kazanmış olacağı bir gidişat olsa da hikâyenin sonunda acımasızlığa karşı merhamet kazanmıştır.

Gözlemci bakış açısının hâkim olduğu hikâyede dış odaklayım ve iç odaklayım bir arada kullanılmıştır. "Beyaz Pantolon" isimli hikâyedeki görseller incelenip, esenlikli ve esenliksiz olarak sınıflandırıldığında esenliksiz resimlere daha fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Hikâyede dilsel zaman olarak görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zamanın hikâyesi ve şimdiki zamanın hikâyesi kullanımına ağırlık verildiği görülmektedir. Hikâyede ağırlıklı olarak görülen geçmiş zaman ve duyulan geçmiş zamanın kullanılmış olması anlatıya inandırıcılık kazandırmaktadır. Hikâyedeki bir diğer zaman olan şimdiki zamanın hikâyesiyle geçmişte yaşanan olayın etkisinin sürdüğüne, zamanda devam etmişliğe vurgu yapılmaktadır.

Yaşar Kemal'in diğer hikâye ve romanlarında olduğu gibi bu eserinde de betimlemelere yoğun ve derin bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Çevre ve insan betimlemelerinin ağırlıklı olduğu hikâyede betimlemeler büyük bir öneme sahiptir. Yazar izleksel rolleri gerek kişi betimlemeleriyle gerekse kişilerin eylemleri yoluyla okuru sıkmadan sunmuştur. Fazla ayrıntılara girilmemiş, karakterler uç özelliklere sahip olarak rol oynamamıştır. Hikâyenin genelinde hikâyedeki rolleri oranında karakterlerin özellikleri okura aktarılmıştır.

Yaşar Kemal'in eserleri üzerine yapılan araştırmaların genellikle tema, karakterler, mekân, zaman gibi hikâye unsurları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yazarın "Beyaz Pantolon" adlı eseri üzerine tek başına herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüşken bazı

çalışmalarda diğer eserleriyle birlikte incelendiği tespit edilmiştir. Yaşar Kemal'in öykülerindeki değerlerin incelendiği bir araştırmada (Yavuz, 2021), Yaşar Kemal'in hikâye ve romanlarında çocuklar üzerine yapılan bir incelemede (Yalçınkaya, 2016) "Beyaz Pantolon" isimli hikâyeye de yer verilmiştir. Kaçar (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında içinde Yaşar Kemal'in "Beyaz Pantolon" hikâyesinin de bulunduğu *Sarı Sıcak* adlı eserin kelime grupları ve Türkçe eğitimine katkısı açısından incelenmiştir. Yaşar Kemal'in eserleri üzerine göstergibilimsel yaklaşımla herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Göstergibilimsel yaklaşımla çözümlenen diğer eserlerin incelendiği çalışmaların bazılarında benzer yollar izlendiği görülmektedir (Aydın & Yıldız, 2022; Aydın & Uyar, 2022).

Bir eserin göstergibilimsel yaklaşımla çözümlenmesi daha etkili bir okuma sağlayacağından Türkçe Dersi Öğretim Programlarında böyle çözümlenmelerin yapılabilmesine yönelik etkinlikler planlanmalıdır. Çocuklara yönelik eserlerin daha detaylı ve bütüncül bir şekilde incelenmesinin sağlanması amacıyla çocuk edebiyatı eserleri göstergibilimsel yaklaşımla da ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- Aydın, İ. & Uyar, Y. E. (2022). Göstergibilimsel bir çözümleme örneği olarak Cemil Kavukçu'nun ablam adlı öyküsü. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (25), 263-298.
- Aydın, İ. & Yıldız, S. (2022). Eğitimde araştırma ve değerlendirmeler. Kılıç, Ç. & Baş, K. & Akgül, M. Ş. (Editör), *Çocuk edebiyatında göstergibilimsel bir çözümleme örneği olarak Hasan Ali Toptaş'ın ben bir gürgen dalıyım adlı romanı*. (ss. 77-100). Gece Kitaplığı.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159.
- Bertrand, Denis (2000). *Précis de Sémiotique Littéraire*. Nathan.
- Tüfekçi-Can, D. (2014). *Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım*. Eğitim Yayınevi
- Günay, V. D. (2002). *Göstergibilim yazıları*. Multilingual.
- Günay, V. D. (2008). Görsel okuryazarlık ve imgenin anlamlandırılması. *Art-e Sanat Dergisi*, 1(1), 1-29.
- İşeri, K. (2010). Onuncu Yıl Nutku'nun göstergibilimsel çözümlemesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 207-226.
- Kaçar, M. (2019). *Yaşar Kemal'in sarı sıcak adlı eserinin kelime grupları yönünden incelenmesi ve Türkçe eğitimine katkısı* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Kemal, Y. (2016). *Beyaz pantolon*. Yapı Kredi Yayınları.
- Kıran, A. (1990). *Dilbilim-göstergibilim ilişkileri*. Dilbilim araştırmaları. Hitit Yayınevi.
- Kıran, A. & Kıran, Z. (2011). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin Yayıncılık.
- MEB. (2019). Türkçe dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>

- Sivri, M. & Örkün, B. (2013). Açıl kapı açıl ve açıl bahçe açıl adlı eserlere göstergibilimsel açıdan karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 171-195.
- Şakiroğlu, Y. (2019, 21-23 Haziran). Yaşar Kemal'in çocuğa ve çocuk edebiyatına bakışı [Konferans sunumu özet metin]. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni, Erzurum, Türkiye.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Türk Dili Dergisi*, 7(756), 15-58.
- Uçan, H. (2003). Adalet Ağaoğlu'nun "yüksek gerilim" ve "bi sevmekten... bi ölümden" adlı kısa öykülerinin göstergibilimsel bir incelemesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 29-38.
- Uçan, H. (2013). *Dilbilim, göstergibilim ve edebiyat eğitimi*. Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2016). *Yazınsal eleştiri ve göstergibilim*. İz Yayıncılık.
- Uzdu Yıldız, F. Çapan Tekin, S. & Tülü, T. (2018). Sabahattin Kudret Aksal'ın "Hovarda" adlı öyküsüne yönelik göstergibilimsel bir çözümleme. *Journal of International Social Research*, 11(61). 189-198.
- Yalçinkaya, S. (2016). *Yaşar Kemal'in hikâye ve romanlarında çocuklar üzerine inceleme* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Yavuz, M. (2021). Yaşar Kemal'in öykülerinde değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 439-451.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (Ed.). (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğitbaşı, K. G. (2018). "Yolculuk" adlı çocuk kitabının greimas'ın göstergibilimsel çözümlemesi ile incelenmesi. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(1), 53-79.

Makale Bilgisi:

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.

Destekleyen Kurum / Kuruluşlar: Herhangi bir kurum / kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkı Oranı: Birinci yazar: % 50 / İkinci yazar: % 50.

Article Information:

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations: No support was received from any institution / organization.

Conflict of Interest: No conflict of interest.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contribution Percentage: First Author: % 50 / Second Author: % 50.